

- Joaquim Espinós: *Història d'un entusiasme: Nietzsche i la literatura catalana*. Lleida: Pagès editors, 2009 (Argent viu; 103). 196 pàgs. ISBN 978-84-9779-756-6.

Joaquim Espinós va guanyar el premi d'assaig Josep Vallverdú de l'any 2008 amb aquesta *Història d'un entusiasme: Nietzsche i la literatura catalana*. De fet el llibre, tot i l'enunciat del premi, no és ben bé un assaig, sinó un estudi. No és ben bé un assaig perquè en ell no hi trobarà el lector cap intent de renovació interpretativa ni de Nietzsche ni de la multitud d'escriptors catalans que repassa. És, com dic, un estudi, un estudi bastant exhaustiu de l'aparició del cognom "Nietzsche" i d'algunes de les idees o llocs comuns més cèlebres del filòsof que respon a aquest cognom, en els llibres, articles de revista o correspondències dels escriptors catalans de finals del XIX i del XX.

Espinós ha volgut completar, com ell mateix expressa, un treball anterior i conegut de Gonzalo Sobejano: *Nietzsche en España*. Aquest repassava la influència del filòsof en els escriptors espanyols i tractava, perifèricament, algun autor català, com Pompeu Gener o Eugeni d'Ors. Espinós omple molt correctament el buit, en part per la exhaustivitat ja esmentada (la nòmina d'autors analitzats és detallada, arribant fins als semí-desconeguts i inclòs als invisibles), i en part perquè completa amb molta més traça i

dedicació les notícies que Sobejano dedicava a algun d'ells (el cas de Pompeu Gener és exemplar).

Fins a data d'avui quan s'esmentava a Nietzsche en relació a la literatura catalana el nom que ens venia a tots al cap era el del poeta Joan Maragall. Maragall, amb la seva traducció d'alguns fragments del Zaratustra nietzscheà a la revista *L'Avenç* el 1893, semblava ser el primer (o l'únic) que havia captat la pulsio nietzscheana. El treball d'Espinós serveix per matisar aquesta percepció, per demostrar que altres autors de l'entorn del Modernisme ja havien rebut la influència nietzscheana i per explicitar en què va consistir ideològicament aquesta influència a la literatura catalana de finals del XIX: vitalisme i aristocratisme, bàsicament, però també positivisme, com en el cas de Gener.

El Modernisme és el punt d'entrada de Nietzsche a la cultura catalana, però com mostra Espinós la presència del filòsof s'estén, al llarg del segle XX, als moviments estètics més diferents, inclòs a moviments contraposats. Hi haurà un Nietzsche dels noucentistes, amb Eugeni d'Ors com a principal capità, hi haurà un Nietzsche avantgardista, amb Salvat-Papasseit. Un Nietzsche planià, un Nietzsche catòlic (!), un Nietzsche conservador i un d'anarco-dadaista; i inclòs hi haurà un gran Nietzsche antinietzscheà: el de Joan Fuster.

La recepció de Nietzsche a Catalunya vindrà determinada, doncs, pel receptor, com sol passar. Cada escriptor extreurà els valors i les interpretacions que més li interessin dels textos nietzscheans; que més li interessin, cal veure-ho, per a reforçar les pròpies conviccions i les del "moviment estètic" que l'empara. De fet al llarg de tot l'estudi es pot comprovar com la majoria de lectures que fan els escriptors catalans de Nietzsche són esbiaixades, contaminades i poc atentes. Possiblement l'únic que llegeix amb prou atenció a Nietzsche és... Josep Pla. I qui pitjor i més malintencionadament el llegeix, com el mateix Espinós, a contracor, destaca és... Joan Fuster. Joan Fuster resultarà un antinietzscheà nietzscheà sense saber-ho. I Pla resultarà un lúcid intèrpret del filòsof, un dels que millor li segueix la pista i més bé el fa funcionar en la seva estratègia, literària i vital, de crítica contra tot idealisme ingràvid.

I si el llibre d'Espinós té la virtut de recórrer totes les possibles pistes nietzscheanes en els escriptors catalans del període, començant a finals del XIX i acabant a principis del XXI; té, a opinió meua, alguns defectes que fan que el llibre es quedi més en un apunt d'intencions que no pas en una investigació completada. El més greu de tots és no oferir-nos en cap moment una definició detallada i més o menys coherent de la filosofia de

Friedrich Nietzsche, recurrent exclusivament als llocs comuns del nietzscheanisme, a expressions cèlebres i a frases descontextualitzades. Això fa molt difícil entendre quines són exactament les idees filosòfiques que influeixen als escriptors catalans estudiats. El nietzscheanisme dels escriptors es jutja exclusivament en funció de l'aparició del nom de l'autor en els seus textos o de circumstàncies literàries tan ambigües com les referències a la "vida" o a la "sang", un vitalisme abstracte, de postaleta, vaja, que Espinós va detectant en els seus llibres.

S'accepten les lectures contraposades sense matisar massa clarament d'on venen, a què responen, quin Nietzsche hi ha davall de tot. No es té en compte l'evolució de la pròpia filosofia de Nietzsche ni, cosa una mica més greu, l'evolució que té la seva recepció en el pensament europeu. Evidentment a Pompeu Gener, a finals del segle XIX, i a Joan Garí, a principis del XXI, el Nietzsche que els hi arriba no és el mateix. L'evolució dels estudis nietzscheans han transformat completament la percepció del filòsof i és incomparable allò que un lector com Gener rep a allò que podem rebre qualsevol de nosaltres. Aquí, Espinós, no hi entra.

La indeterminació perjudica el llibre perquè incrementa la sensació de guirigall, ja de per si prou present a causa de la multitud de veus que s'hi deixen sentir. Aquest element negatiu, però, és corregit en els capítols més profunds del treball, els que dediquen més pàgines, i no una mera notícia referencial, a l'escriptor en qüestió. Destaquen, a opinió meua, el capítol dedicat a Pompeu Gener, que intenta donar pes i importància al primer dels autors catalans que realment va *utilitzar* la filosofia de Nietzsche per elaborar obra pròpia. També és central el capítol dedicat a Eugeni d'Ors, figura que cada vegada demana més i més lectures per part dels estudiosos actuals. Possiblement en l'estudi sobre Eugeni d'Ors és en l'únic on Espinós arrisca una temptativa de renovació interpretativa. El paper de Nietzsche en Pla, ja ho hem dit; la crítica a Fuster, la repassada a la literatura de Porcel des d'una òptica nietzscheana, Villalonga i els dedicats a algun dels que encara són vius: Enric Sòria i Joan Garí; constitueixen els millors apartats del text.

Apreciable iniciativa, doncs, la de Joaquim Espinós, que obre una via d'estudi per a la presència del filòsof en la nostra cultura. Presència, fins al moment, força menystinguda. Si es segueix la línia potser, algun dia, ens endurem alguna sorpresa. ■